והתניא הכלב והגדי שדלגו בין מלמעלה למטה בין מלמטה למעלה [א] [א]פטורין תרגמא רב פפא [א]דאפיך מיפך כלבא בוקירא וגדיא בסריכא אי הכי אמאי פטורים [ב]פטור מנזק שלם וחייבין בחצי נזק: הכלב שנטל: אתמר ר' יוחנן אמר [ג]אשו משום חציו וריש לקיש אמר אשו משום ממונו וריש לקיש מאי טעמא לא אמר כרבי יוחנן אמר לך חציו מכחו קאזלי האי לא מכחו קאזיל ורבי יוחנן מאי טעמא לא אמר כריש לקיש אמר לך ממונא אית ביה ממשא הא לית ביה ממשא תנן הכלב שנטל חררה כו' בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דכלב הוא אלא למ"ד אשו משום ממונו האי אש לאו ממונו דבעל כלב הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן דאדייה אדויי דעל חררה משלם נזק שלם ועל מקום גחלת משלם חצי נזק ועל גדיש כולה פטור ורבי יוחנן [ד]דאנחה אנוחי על חררה ועל מקום גחלת משלם נ"ש ועל הגדיש משלם חצי נזק תא שמע [ו][ה]גמל טעון פשתן ועבר ברשות הרבים נכנסה פשתנו לתוך החנות ודלקו בנרו של חנווני והדליק את הבירה בעל גמל חייב הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב רבי יהודה אומר בנר חנוכה פטור בשלמא למ"ד אשו משום חציו חציו דגמל הוא אלא למ"ד משום ממונו האי אש לאו ממונא דבעל גמל הוא אמר לך ריש לקיש הכא במאי עסקינן [י]במסככבת כל הבירה כולה אי הכי אימא סיפא אם הניח חנווני נרו מבחוץ חנווני חייב ואי במסככבת אמאי חייב בשעמדה וסככה כ"ש דחנווני פטור ובעל גמל חייב אמר רב הונא בר מנוח משמיה דרב איקא הכא במאי עסקינן כגון שעמדה להטיל מימיה

רישא

בוקירא. קפילה: **סריכא.** שטוען לפניו בכותל שאין דרכו בכך ומשונים הן: **אשו.** השולח את הבערה: **משום חציו.** חייבו הכתוב דאיהו קעביד דהוי כזורק חץ: **משום ממונו.** כשורו וכורו שהזיקו. וקס"ד דאיכא בינייהו כגון שהדליק בגחלת שאינו שלו דלרבי יוחנן חייב דחציו הן ולר"ל פטור דלאו ממונו הוא: **האי לאו מכחו.** דאש מאליה הולכת ודולקת למרחוק: **הא לית ביה ממשא.** דשלהבת היא המזקת דאין לה ממש הלכך כי חייביה רחמנא משום חציו הוא דמחייביה: **חציו דכלב הן.** דהוה ליה צרורות הלכך משלם ח"נ ואדם המדליק מש"ה חייב נ"ש שאין דין צרורות באדם: **לאו ממונו דבעל כלב הוא.** אלא דבעל חררה: **דאדייה אדויי.** שזרקו: **ועל מקום גחלת.** מקום שנפלה גחלת שם: **משלם חצי נזק.** דצרורות הן והכלב עשאן. לישנא אחרינא דמשונה הוא: **ועל גדיש כוליה פטור.** דאשו משום ממונו והאי לאו ממונו הוא וצרורות ליכא למימר דהא ממקום גחלת ואילך דלקה אש מאליו. ומשום הכי אוקמה בדאדייה אדויי דאי אנחה עם החררה כי אורחיה לא מצי למיתני ח"נ אמידי דאמקום גחלת חייב נזק שלם דאורחיה הוא ליטול חררה עם הגחלת: **ור' יוחנן.** דאמר אשו משום חציו מוקים לה כדאנחה כי אורחיה דעל חררה נ"ש דשן היא ואמקום גחלת נ"ש דאורחיה היא וכידים עבד: **ואגדיש כוליה ח"נ.** דחציו דכלב הוא והיינו צרורות: **בירה.** בית גדול: **בנר חנוכה פטור.** שמצוה להניחה ברה"ר לפרסומי ניסא[ו]: **לאו ממונו דבעל גמל הוא.** אלא דחנווני: **במסככבת את כל הבירה.** שהגמל עובר בפני כל הבירה ומסכסכו דהא ודאי הוי כולו כמקום גחלת אבל בעלמא שהאש הולכת מאליה לאו חציו הן: **מסככבת.** מדלקת: **בעמדה.** עמד הגמל במקומו וסכסך את כל הבירה שהיתה חבילתו גדולה כנגד כל הבירה. והגמרא לא שבק לאסוקי למילתיה ופרכיה: **כל שכן.** שהיה לו למהר ולנהוג שלא תסכסך: **בעמדה להטיל מימיה.** דאנוס הוא וסכסכה:

לאפוקי

והתניא הכלב. אמתניתין הו"מ למפרך אלא נטר עד דמייתי ברייתא ופריך אתרוייהו: **דאפיך** מיפך. וא"ת למ"ד תחילתו בפשיעה וסופו באונס [ד][חייב] לחייב נ"ש דתחילתו בפשיעה דאורחיה וסופו באונס דלאו אורחיה וי"ל דלא אמר משום דתחילתו בפשיעה לגבי רגל לחייב נ"ש לגבי קרן דאפילו פושע גמור לענין קרן לא חייבתו תורה אלא חצי נזק דאי לאו הכי אטו שנכנס לחצר הניזק וטרף ואכל לחייב נ"ש דתחילתו בפשיעה לענין דריסה וכן כל קרן בחצר הניזק תחילתו בפשיעה לענין שן ורגל: **גדיא** בסריכא. שטוען לפניו בארץ וקופץ כמו הכלב ולא דמי לצרוכי וסליק [ח]שנסכך כחבית עד שמגיע ללפת: **ועל** הגדיש ח"נ. ואע"ג דלגבי שולח בעירה לא מחייב עד דמסר לו שלהבת לר"ל ולר' יוחנן עד דמסר לו גווזא פעמים שיש גחלת הבנה בחררה דהויא כמו מסר לו גווזא לר"י ושלהבת לר"ל: **אשו** משום חציו. לא שיבעיר בעצמו האש אלא כל מקום שפשע ולא שמר גחלתו חציו נינהו: **אשו** משום ממונו. כלומר חיוב ממונו יש בו ולא שיהא האש שלו דאפילו הדליק באש של אחר חייב כדאשכחן בפ' הכונס (לקמן דף נו.) בכופף קמתו של חבירו בפני הדליקה ומטיא ברוח מצויה וגבי גץ שיצא מתחת הפטיש [ו]אע"ג דמשתמא מפקיר ליה ועוד דאין לך אדם שיתחייב בדליקה שיפקיר הגחלים וידליק גדיש של חבירו ולא כפ"ה דפי' דאיכא בינייהו דאדליק בגחלת שאין שלו: **רבי** יוחנן מ"ט לא אמר כר"ל. אע"ג דלר"ל טעמא דר' יוחנן מקראי הוה ליה לאוקמי קרא לדרשה אחריתי דסברא כריש לקיש א"נ קס"ד השתא דמאן דאית ליה משום חציו לית ליה משום ממונו וקבעי היכא דכלו לו חציו אמאי לא מחייב משום ממונו: **ממונו** אית ביה ממשא. אע"ג דבור לית ביה ממשא שחייבה תורה להבלו ולא לחבטו מ"מ ממונו כעין חציו שדרכו לילך ולהזיק אית ביה ממשות א"נ בור נמי חשיב אית ביה ממשא דע"י כריית הבור משתנה ממשות של קרקע ונעשה חלל אבל מקום הילוך שלהבת אינו משתנה ממשותו אלא שנעשה דולק ושורף וא"ת ממונו נמי לית ביה ממשא כגון צרורות ברוח שבכנפיהם בריש פירקין דאיכא לסומכוס נ"ש וי"ל דמ"מ גוף הממון שפשע בו אית ביה ממשא שיש לו לשמור ממונו שלא יזיק לא ברוח ולא בשום דבר ואין שום ממון שלא יהא בו ממשא כמה שפשע אבל יש חץ שאין בו ממשות כגון שיבר כלי ברוח פיו ויש אש שאין בו ממשות כגון שלהבת בלא גחלת כדאמרינן בסוף ביצה (דף לט.) הילכך דמו להדדי שאין בשניהם ממשות בהמזיק שפשע בו רק בגוף האדם: **דאדייה** ארויי. הו"מ לאוקמי באנח אנוחי ע"י שינוי כדאמרינן בריש פירקין: **ורבי** יוחנן בדאנחה אנוחי. לא מצי למימר באדייה אדויי ועל כל הגדיש ח"נ דאי כח [ב] כחו לאו ככחו דמי הוי על כל שאר הגדיש פטור: **לאו** ממונו דבעל כלב הוא. דהוא לא הדליקו ועל אש של כלבו לא חייבתו תורה ואע"ג דלגבי בור אצטריך מיעוט איש בור ולא שור בור כדאמרינן בשור שנגח את הפרה (לקמן דף מח. ושם) תרי איש כתיב מ"מ פשוט ליה לגמרא משום [ז][איזה] דרשא דפטור על אש בהמתו דג' אבות נאמרו בשור ולא יותר: **במסככבת** כל הבירה כולה. דהוי כולה מקום גחלת: **ואי** במסככבת אמאי חייב. חנווני הכל גם בעל הגמל יתחייב עמו כיון שגם הוא פושע בסכסוך אבל אי בלא מסככבת ניחא ליה דלא הוה ליה לאסוקי אדעתיה שיהא נר מבחוץ אבל כיון דאוקמיה במסככבת אי אפשר שלא יראה הדליקה כיון שדולקת כל כך שמסככבת כל הבירה דרך הילוכה והיה לו להרחיק ולמונעה מלהיות הולכת ומסככבת אבל אין לפרש אמאי חייב חנווני בעל הגמל יתחייב הכל דהא לקמן (דף כג.) פריך וליחייב בעל הגחלת ואע"פ שבעל הכלב פשע גם בעל הגחלת יש לו להתחייב שלא שמר גחלתו ומשני כשעמדה כלומר לאו במסככבת דרך הילוכה אלא בעמדה במקום אחד והרבה כל כך במשאוי שמסככבת כל הבירה בעמידה ופריך דכ"ש חנווני פטור לאו פטור לגמרי אלא כלומר פטור מחלקו של בעל הגמל דיותר מסככת בעמידה משאילו היתה הולכת ועוברת בלי עיכוב ומשני כשעמדה להטיל מימיה דאנוס הוא בעמידה זו:

רישא

מסורת הש"ס

א) עיין בס' ת"ח שגרס חייבין, ב) לקמן סג: שבת כא:, ג) [שבת כא:], ד) [רש"ל], ה) [לעיל כ.], ו) [לקמן סב:], ז) רש"ל,

* * *

הגהות הגר"א

[א] גמ' בין מלמטה למעלה פטורין. נ"ב גירסת הרי"ף והרמב"ם חייבין ומפרשים תרגמא ר"פ לקמייתא כו'. (ועבהגר"א ס"ס ס"ו): [ב] תוס' ד"ה ורבי יוחנן כו' דאי כח כחו כו'. נ"ב וכ"פ הרמב"ם. ורא"ש בסימן ב' חולק (ועבהגר"א סימן ש"ן ס"ק יג ובפי' של"ג פ"ק כ'):

* * *

מוסף רש"י

והדליק את הבירה בעל גמל חייב. שלא היה לו להגדיל חבילתו שתכנס לחנות (שבת כא.). בנר חנוכה פטור. חנוני, שברשות פרקים מצוה ואיתה שם (שם).

* * *

רבינו חננאל

והתניא הכלב והגדי שדילגו בין כך ובין כך חייבין ותרגמה דאפיך מפיך כלבא בסיקרא וגדיא בסירכא. פי' [א] דרך הגדי בסיקרא כדאמרינן [עירובין טז.] כדי שיזדקר הגדי בבת ראש והכלב בסירכא כדאמרי' דלמא אתי למיסרך וכיון שדילגו בשינוי דלאו כי אורחייהו הוה ליה משונה וקיימ' לן משונה בחצר הניזק פטורה מנזק שלם וחייבים חצי נזק כרבנן. איתמר ר' יוחנן אמר אשו משום חציו כאלו בידיו מכה והוא המזיק בעצמו ודינו כדין אדם המזיק בעצמו. ריש לקיש אמר משום ממונו כלומר כמו שמתחייב בנזק שורו וכיוצא בו שחייב בהיזקן כך באשו דהא אינו הולך מכחו ומזיק אלא מכח הרוח וכל מה שחייב בנזקי ממונו חייב באשו ור' יוחנן אמר אינו ממונו דהא השלהבת המזקת אין בה ממש להשמר כמו השור וכיוצא בו. ואקשי' על ריש לקיש ממתני' הכלב שנטל את החררה והלך לגדיש כו' בשלמא ר' יוחנן כו' דאמר אשו משום חציו חוצי דכלב הן לפיכך חייב בעל הכלב אלא לר"ל דאמר משום ממונו האי אש לאו דבעל הכלב הוא [אלא] לבעל החררה הוא. יוראינו' לר"בות"ינו ה"גא"ונים" בשמ"ועה" ז"ו פי' ונ"ראי"ה לנ"ו ב"ו פ"ירוב"א ב"עיקר" ה"ד"ין ו"לפ"ייכן נ"מנ"יענו"

א) וכן גרס נ"כ בערוך ערך סקר.

עין משפט נר מצוה

נג א ב מיי' פ"ג מהל' נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' שצ סעיף יב:

נד ג מיי' פי"ד מהלכות נזקי ממון הלכה טו סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף א:

נה ד מיי' שם פ"ב הלכה ח סמג שם טוש"ע ח"מ סי' שצ:

נו ה ו מיי' שם פי"ד הלכה יג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' תיח סעיף יג והגה"ה וע"ש בטור:

* * *

רבינו חננאל (המשך)

מ"לדבר" ל"א ב"ענ"ין הפ"ירו"ש ול"א ב"פירכ"א. ופריק ריש לקיש כגון דאדייה ארויי כלומר לא הגביה את החררה אלא בדרך זידוי הובאה אל הגדיש ולא יצתה הגחלת מחזקת בעליה ועל החררה משלם נזק שלם שזה דרכו לחטוף ולאכול ועל מקום הגחלת משלם חצי נזק שמעשה עשה בידים אבל משונה היא ומשונה בחצר הניזק חצי נזק כרבנן. ועל שאר הגדיש פטור שאינו ממון בעל הכלב שהרי לא עקר והניח ובעל הגחלת נמי לא מיחייב דהא אוקימנא לקמן כששימר גחלתו והכלב חתר והוציאה. ור' יוחנן אמר אפי' אנחה אנוחי כגון שעקר והניח על החררה ועל מקום גחלת נזק שלם שדרך הכלב לחטוף חררה בגחלת דבוקה ולאכול ועל שאר הגדיש חצי נזק דמשונה היא. ת"ש גמל טעון [פשתן] עובר ברה"ר וכו' בשלמ' לר' יוחנן חציו של גמל הן אלא לריש לקיש לאו ממון בעל גמל הוא ופריק ר"ל במסככבת כל הבירה פירו' מסככבת כגון [ליחכה] נירו וסיכסכה אבניו שעמד הגמל והדליק כל הבירה בסיכסוך כעין חיכוך שנמצאת הדלקת כל הבירה כגון מקום גחלת בגדיש דלרבי' הכל נזק שלם. ואקשי' אהדין פירוקא סיפא דקתני ואם הניח חנוני נרו מבחוץ חנוני חייב ואי במסככבת אמאי חנוני חייב. הגמל הזיק בידים ופירק בשעמדה. ואקשי' כל שכן אם עמדה ומסככבת ודאי היא הזיקה בידים חנוני אמאי חייב. ופרקי' אנוסה